

УДК 004.738.5

Д.В. ГАЛАГАН, студент факультету правничих наук
Національного університету “Києво-Могилянська академія”

ЩОДО ОБМІНУ ІНФОРМАЦІЄЮ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Анотація. До питання збирання, зберігання та надання правоохоронним органам відомостей про абонента Інтернету.

Аннотация. К вопросу сбора, хранения и предоставления правоохрнительным органам сведений об абоненте Интернета.

Summary. As regard to the matter of collection, storing of and providing to law-enforcement authorities the data about an Internet-user.

Ключові слова. Послуги Інтернету, порядок надання інформації.

З розвитком інформаційних технологій та інтенсифікацією життя людства все більшого значення набуває дотримання фундаментальних прав людини не лише у звичних умовах суспільного життя, а й у відносинах, у які вона вступає у мережі Інтернет. Такі основоположні права закріплені, зокрема, у ст.ст. 8 та 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1]:

“Стаття 8. Право на повагу до приватного і сімейного життя

1. Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

2. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб”.

“Стаття 10. Свобода вираження поглядів

1. Кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування діяльності радіомовних, телевізійних або кінематографічних підприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким формальностям, умовам, обмеженням або санкціям, що встановлені законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для охорони порядку або запобігання злочинам, для охорони здоров'я або моралі, для захисту репутації або прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду і є необхідними в демократичному суспільстві”.

Відповідні права особи закріплено у Конституції України [2]. Так, згідно зі ст. 31 Конституції України “кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочині чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо”. Згідно зі ст. 32 Конституції України “ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України.

Не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини”. Тож Основний Закон не лише встановлює право особи, а й передбачає можливі випадки його обмеження.

На нашу думку, у процесі вдосконалення законодавчих норм головною метою законодавця має бути гармонійне співвідношення правових норм, які гарантують особі свободу вираження поглядів, вільний доступ до інформації, із правовими нормами, які гарантують особі її безпеку, захист від втручання у приватне життя, захист персональних даних, захист від незаконного перехоплення телефонних розмов, даних, отриманих із інших засобів комунікації, таких, зокрема, як мережа Інтернет.

Метою роботи є дослідження питань, пов’язаних з моніторингом активності особи у мережі Інтернет щодо збирання, зберігання і надання правоохоронним органам інформації про таку активність особи.

Актуальність теми полягає у тому, що з розвитком інформаційних технологій значно збільшились не лише можливості для самовираження у мережі Інтернет, а й почастішали випадки використання ресурсів Інтернету для вчинення злочинів та порушення прав інших осіб, зокрема, для розповсюдження творів, що пропагують культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, поширення продукції порнографічного характеру, в тому числі створеної за участю дитини; порушення прав інтелектуальної власності; поширювання недостовірної або такої, що ганьбить честь і гідність, інформації про особу тощо.

Для провадження дізнання та досудового слідства у кримінальних справах про згадані злочини може виникати необхідність отримання правоохоронними органами від провайдерів та операторів телекомунікацій інформації про споживачів послуг, змісту інформації, часу з’єднання з Інтернетом. На жаль, чинні законодавчі норми, які регулюють процес збирання, зберігання та надання правоохоронним органам такої інформації, у ряді випадків є неузгодженими і суперечливими між собою. Зокрема, згідно з п. 7 ч. 1 ст. 39 Закону України “Про телекомунікації” [3] ***оператори та провайдери телекомунікацій зобов’язані зберігати записи про надані телекомунікаційні послуги протягом строку позовної давності, визначеного законом, та надавати інформацію про надані телекомунікаційні послуги в порядку, встановленому законом.***

Редакція цієї норми Закону викликає ряд запитань.

По-перше, незрозуміло, про який саме строк позовної давності йдеться. У ст. 257 Цивільного кодексу України (далі – ЦК) встановлюється загальна позовна давність тривалістю у три роки, а у ч. 2 ст. 258 ЦК вказується, що позовна давність в один рік застосовується, зокрема, до вимог: *про стягнення неустойки (штрафу, пені)* (п. 1 ч. 2 ст. 258 ЦК); *про спростування недостовірної інформації, поміщеної у засобах масової інформації* (п. 2 ч. 2 ст. 258 ЦК); *у зв’язку з недоліками проданого товару* (п. 4 ч. 2 ст. 258 ЦК) тощо, які також можуть виникати у зв’язку з правовідносинами у сфері надання телекомунікаційних послуг. Окрім того, ЦК передбачає й інші строки позовної давності: у п’ять років (ч. 3 ст. 258 ЦК) та десять років (ч. 4 ст. 258 ЦК) [4]. Тому, на нашу думку, положення п. 7 ч. 1 ст. 39 Закону України “Про телекомунікації” потребує уточнення в частині того, про який саме строк позовної давності йдеться.

По-друге, Закон покладає на операторів та провайдерів телекомунікацій обов’язок зберігати “*записи про надані телекомунікаційні послуги*”. Виходячи з інших норм Закону про телекомунікації, проаналізуємо, яка інформація може складати ці записи.

Відповідно до ст. 1 Закону “*телекомунікаційна послуга (послуга) – продукт діяльності оператора та/або провайдера телекомунікацій, спрямований на задоволення по-*

треб споживачів у сфері телекомунікацій”. Умовами надання телекомунікаційних послуг згідно з ч. 2 ст. 63 Закону є:

1) укладення договору між оператором, провайдером телекомунікацій і споживачем телекомунікаційних послуг відповідно до основних вимог до договору про надання телекомунікаційних послуг, установлених Національною комісією з питань регулювання зв'язку;

2) оплата замовленої споживачем телекомунікаційної послуги.

Відповідно до п. 16 ч. 1 ст. 32 Закону споживачі під час замовлення та/або отримання телекомунікаційних послуг мають право на *“безоплатне отримання від оператора, провайдера телекомунікацій рахунків за надані телекомунікаційні послуги. За особистим зверненням споживача з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі нарахована до оплати сума за надані послуги повинна бути розшифрована тільки за той розрахунковий період, до якого споживач має претензії, із зазначенням номера абонента, якого викликав споживач, виду послуги, часу початку і закінчення кожного сеансу зв'язку, обсягу наданих послуг, суми коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку. Телекомунікаційні послуги, які надаються знеособлено (анонімно), розшифровці не підлягають”*.

З вказаного вбачається, що *“записи про надані телекомунікаційні послуги”* являють собою інформацію про номер договору, прізвище, ім'я, по батькові, місце проживання особи, що є споживачем телекомунікаційних послуг, дату укладення договору, умови, на яких надаються телекомунікаційні послуги, відомості про оплату споживачем телекомунікаційної послуги, а також, з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі, про номер абонента, якого викликав споживач, виду послуги, часу початку і закінчення кожного сеансу зв'язку, обсяг наданих послуг, суми коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку.

Отже, можемо зробити наступні **висновки**:

1) якщо телекомунікаційні послуги надавались знеособлено (анонімно), інформація про такі телекомунікаційні послуги розшифровці не підлягає. Тобто, у разі, якщо споживач, наприклад, придбав картку для dial-up доступу до мережі Інтернет або отримав доступ до мережі Інтернет в інший спосіб, що не потребує пред'явлення документів, що посвідчують особу, Закон не встановлює обов'язку для операторів та провайдерів телекомунікацій зберігати інформацію, зокрема, про номер абонента, якого викликав споживач, про час початку та закінчення кожного сеансу зв'язку, обсяг наданих послуг, суми коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку;

2) інформація зберігається операторами, провайдерами телекомунікацій з урахуванням технічної можливості обладнання телекомунікаційної мережі. Тобто Закон не висуває до операторів, провайдерів телекомунікацій вимоги використовувати виключно таке обладнання, що дозволяє зберігати вказану вище інформацію;

3) якщо мова йде про таку телекомунікаційну послугу, як надання доступу до мережі Інтернет, то інформація про *“номер абонента, якого викликав споживач, вид послуги, час початку і закінчення кожного сеансу зв'язку, обсяг наданих послуг, суму коштів до сплати за кожний сеанс зв'язку”*, вочевидь, не включає в себе відомості про всі з'єднання споживача з ресурсами Інтернету та перелік доменних імен, до яких звертався споживач, а зводиться до фіксування часу початку і закінчення сеансу доступу до мережі Інтернет, обсягу наданої послуги доступу до мережі Інтернет (в одиницях часу або обсягу переданої інформації), суми коштів до сплати за кожен сеанс доступу до мережі Інтернет. Таким чином, п. 7 ч. 1 ст. 39 Закону України “Про телекомунікації” не встановлює для операторів, провайдерів телекомунікацій обов'язок здійснення моніторингу.

По-третє, потребує уточнення норма Закону щодо обов’язку оператора *надавати інформацію про надані телекомунікаційні послуги в порядку, встановленому законом*.

Після прийняття у листопаді 2003 року Закону України “Про телекомунікації” законодавець неодноразово намагався вдосконалити правові норми щодо процесу збирання, зберігання та надання правоохоронним органам інформації про надані телекомунікаційні послуги. Наразі зареєстровано для розгляду Верховною Радою України більше десяти законопроектів про внесення змін до цього Закону[5].

Одним із таких проектів є поданий народним депутатом України О. Шевчуком законопроект № 3460 “Про внесення змін до Закону України “Про телекомунікації” [6], відповідно до якого Закон пропонується викласти у новій редакції.

Згідно з ч. 2 ст. 9 законопроекту *“зняття інформації з телекомунікаційних мереж, у тому числі інформації щодо наданих і отриманих телекомунікаційних послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо, заборонене, крім випадків, передбачених законом”*.

Відповідно до ст. 61 законопроекту:

“1. Оператори, провайдери телекомунікацій повинні забезпечувати і нести відповідальність за схоронність відомостей щодо споживача, отриманих при укладенні договору, наданих телекомунікаційних послуг, у тому числі отримання послуг, їх тривалості, змісту, маршрутів передавання тощо...

3. Інформація про споживача та про телекомунікаційні послуги, що він отримав, може надаватись у випадках і в порядку, визначених законом. В інших випадках зазначена інформація може поширюватися лише за наявності письмової згоди споживача”.

У запропонованих проектом положеннях, на нашу думку, також не бракує недоліків.

По-перше, відсутній спеціальний закон, що регулює випадки і порядок надання правоохоронним органам інформації про надані й отримані телекомунікаційні послуги, їх тривалість, зміст, маршрути передавання тощо.

По-друге, законодавством не передбачено, який обсяг даних про споживача і надані йому телекомунікаційні послуги має зберігатись операторами, провайдерами телекомунікацій. Оскільки ж така норма створює підставу для втручання в приватне життя особи, обмеження її свободи одержувати та передавати інформацію, такий обсяг інформації про надані операторами, провайдерами телекомунікацій послуги конкретним споживачам має бути чітко визначений законом через вичерпний перелік даних, що підлягають збиранню, зберігання та надання правоохоронним органам.

Окреслені вище проблеми будуть розглянуті нами більш детально при аналізі останньої наразі спроби законодавчо врегулювати правовідносини між правоохоронними органами, операторами, провайдерами телекомунікацій та споживачами телекомунікаційних послуг.

Останньою спробою вдосконалити правове регулювання у галузі телекомунікацій є Закон від 20 січня 2010 року “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії”, який був прийнятий за результатами розгляду та суттєвого доопрацювання відповідного законопроекту, поданого у травні 2009 року на розгляд Верховної Ради України групою народних депутатів України (Унгуряном П.Я., Єфремовим О.С., Царьковим Є.І. та іншими) [7].

Проект містив низку суперечливих положень, тому за висновком Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України [8] приймати його у запропонованій редакції було недоцільно.

Незважаючи на це, 22 жовтня 2009 року 404 голосами “за” законопроект було взято за основу, за що у ЗМІ він отримав назву “Закон 404” – за аналогією з кодом помилки

Error 404 – “Документ не знайдено”, адже у разі набрання чинності законом у такій редакції доступ до багатьох ресурсів Інтернету міг бути обмеженим.

Законопроект зазнав критики також з боку громадськості. Так, голова правління Інтернет-асоціації України (ІнАУ) Тетяна Попова в інтерв'ю для АІН [9] назвала його “популістським” та таким, що не відповідає положенням міжнародно-правових норм, зокрема, Директиви 2006/24/ЄС Європейського парламенту і Ради “Про збереження даних, створених або оброблених при наданні загальнодоступних послуг електронних повідомлень або громадських мереж зв'язку, та внесення поправок в Директиву 2002/58/ЄС” від 15.03.2006 року [10] (далі – Директива ЄС).

Зокрема, критики Інтернет-спільноти зазнали положення проекту, за якими пропонувалося:

1) **зобов'язати споживачів телекомунікаційних послуг** у разі виявлення в інформаційно-телекомунікаційних системах, в тому числі в мережі Інтернет, інформації та даних, пов'язаних з насильством, порнографією, проявами расової і національної нетерпимості та тероризму, пропагандою наркотиків, порушенням прав інтелектуальної власності, **повідомляти про це провайдерів телекомунікацій і/або правоохоронні органи.**

Таким чином, на усіх громадян, які користуються Інтернетом для власних потреб (перегляду новин, погоди, прийому/відправлення електронної пошти, використання пошукових серверів тощо), фактично покладалася б обов'язок моніторингу Інтернету на предмет розміщення у ньому інформації, що порушує чинне законодавство. При цьому відповідальності споживачів послуг за неповідомлення про таку інформацію провайдера і/або правоохоронних органів законопроект не пропонував;

2) **зобов'язати провайдерів телекомунікацій:**

на підставі мотивованого подання правоохоронних органів **вживати заходів з обмеження доступу** своїх клієнтів до ресурсів, через які здійснюється розповсюдження незаконного інформаційного наповнення (контенту), а в разі виявлення таких випадків **інформувати правоохоронні органи;**

зберігати інформацію про всі з'єднання свого клієнта з ресурсами, доступ до яких надається зазначеним провайдером. Термін, порядок та повний перелік такої інформації мали **встановлюватися Кабінетом Міністрів України.**

Очевидно, що збереження провайдерами телекомунікації інформації про всі з'єднання свого клієнта з ресурсами, доступ до яких надається провайдером, є фактичним моніторингом активності споживачів телекомунікаційних послуг, тобто повним відслідковуванням їх дій, а збереження такого обсягу інформації навряд чи технічно можливо.

За результатами розгляду у другому та третьому читаннях відповідного законопроекту після доопрацювання з урахуванням пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи, а також з урахуванням зауважень Інтернет-спільноти Верховна Рада України 20 січня 2010 року прийняла Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії”. Кількість змін, що пропонувалося внести до Закону України “Про телекомунікації”, порівняно із поданим у травні 2009 року проектом значно зменшилась. Сутність цих змін зводиться, зокрема, до:

1) доповнення ч. 1 ст. 39 Закону, якою встановлюються обов'язки операторів і провайдерів телекомунікацій, пунктом 18 такого змісту **“на підставі рішення суду обмежувати доступ своїх абонентів до ресурсів, через які здійснюється розповсюдження дитячої порнографії”.**

Таке положення, безумовно, є прогресивним порівняно з редакцією законопроекту, прийнятою у першому читанні, оскільки тепер обмеження доступу абонентів до ресур-

сів, через які розповсюджується дитяча порнографія, здійснюватиметься операторами, провайдерами телекомунікацій на підставі рішення суду, а не подання правоохоронних органів, як пропонувалося проектом. У той же час, залишається нормативно не закріпленним процесуальний порядок винесення судового рішення про обмеження доступу абонентів до ресурсів, через які здійснюється розповсюдження дитячої порнографії: хто є заявником (позивачем), а також не встановлено, справа розглядається за правилами позовного чи окремого провадження тощо.

2) доповнення ч. 2 ст. 39 Закону абзацом, згідно з яким: “Оператори, провайдери телекомунікацій зберігають та надають інформацію про з’єднання свого абонента **у порядку, встановленому законом**”.

На наш погляд, і ці законодавчі норми також потребують уточнення.

По-перше, при формулюванні змін до ст. 39 Закону законодавцем не дотримано правил законодавчої техніки. Оскільки ч. 1 цієї статті визначає обов’язки операторів телекомунікацій, а ч. 2 вказує, які пункти частини першої поширюються також на провайдерів телекомунікацій, було б логічно передбачити обов’язок зберігання та надання інформації про з’єднання свого абонента окремим пунктом ч. 1 ст. 39 Закону України “Про телекомунікації”, а у ч. 2 вказати, що цей пункт поширюється також на провайдерів телекомунікацій.

По-друге, не встановлено жодних строків, впродовж яких має збиратись та зберігатись інформація про з’єднання абонентів. Можливо, за аналогією закону слід використувати норму п. 7 ч. 1 ст. 39 Закону України “Про телекомунікації” щодо “строку позовної давності, визначеного законом”. Однак строк позовної давності, встановлений ЦК і проаналізований нами раніше, не збігається зі строками давності, передбаченими ст. 49 Кримінального кодексу України [11] (два роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі; три роки – у разі вчинення злочину невеликої тяжкості, за який передбачене покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі; п’ять років – у разі вчинення злочину середньої тяжкості; десять років – у разі вчинення тяжкого злочину; п’ятнадцять років – у разі вчинення особливо тяжкого злочину). Таким чином, інформація про з’єднання абонента з мережею Інтернет може бути знищена до того, як закінчатись строки давності притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення вказаних злочинів, що може суттєво ускладнити провадження досудового слідства по окремих категоріях кримінальних справ.

Зазначимо, що відповідно до ст. 6 Директиви ЄС інформація про з’єднання абонентів має зберігатись не менше 6 місяців і не більше 2 років з дня з’єднання.

По-третє, ця норма не обмежує коло осіб, яким може бути надана інформація про з’єднання абонента: самим споживачам телекомунікаційних послуг, іншим особам приватного права, правоохоронним органам чи суду.

По-четверте, не вказано, чи є надання відомостей про з’єднання безоплатним. Згідно з п. 17 ч. 1 ст. 11 Закону України “Про міліцію” міліції для виконання покладених на неї обов’язків надається право *“одержувати безперешкодно і безплатно від підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності та об’єднань громадян на письмовий запит відомості (в тому числі й ті, що становлять комерційну та банківську таємницю), необхідні у справах про злочини, що знаходяться у провадженні міліції”* [12]. У той же час, відповідно до п. 14 ч. 1 ст. 8 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність” оперативним підрозділам для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності при наявності передбачених ст. 6 цього Закону підстав надається право *“отримувати від юридичних та фізичних осіб безкоштовно або за винагороду*

інформацію про злочини, які готуються або вчинені, та загрозу безпеці суспільства і держави” [13].

По-п’яте, Законом не встановлено обсяг інформації, що має зберігатись операторами, провайдерами та надаватись ними. Доцільно було б, на нашу думку, узгодити норми прийнятого Закону із ст. 5 Директиви ЄС, впровадженої в країнах Європейського Союзу, за якою має зберігатися інформація, необхідна для визначення:

- маршруту та джерела з’єднання;
- пункту призначення з’єднання;
- дати, часу, тривалості з’єднання;
- виду з’єднання;
- обладнання, що використовувалося користувачем для з’єднання.

По-шосте, найбільш спірним моментом є положення Закону щодо *зберігання та надання інформації про з’єднання свого абонента у порядку, встановленому законом*. Як нами вже зазначалося вище, такого **окремого спеціального закону** не існує, а в чинних законодавчих актах питання зберігання та зняття інформації з каналів з’єднання визначено неоднозначно.

Наприклад, порядок зняття інформації з каналів зв’язку врегульований у різних законодавчих актах з питань діяльності органів дізнання і досудового слідства по боротьбі зі злочинністю. Зокрема, ст.ст. 187, 187¹ Кримінально-процесуального кодексу України (далі – КПК) передбачають такі *слідчі дії*, як накладення арешту на кореспонденцію та зняття інформації з каналів зв’язку [14]. За наявності передбачених КПК підстав **слідчий за погодженням з прокурором** звертається з поданням до **голови апеляційного суду** за місцем провадження досудового слідства. Голова суду чи його заступник розглядає подання, вивчає матеріали справи, при необхідності вислуховує слідчого, вислуховує думку прокурора, після чого залежно від підстав для прийняття такого рішення виносить постанову про накладення арешту на кореспонденцію чи зняття інформації з каналів зв’язку або про відмову в цьому.

Зняття інформації з каналів зв’язку, але не як слідча дія, а як *оперативно-розшуковий захід* передбачається у п. 9 ч. 1 ст. 8 Закону України “Про оперативно-розшукову діяльність”. Відповідно до ч. 2 ст. 8 вказаного Закону зняття інформації з каналів зв’язку, застосування інших технічних засобів одержання інформації проводяться **за рішенням суду, прийнятим за поданням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника**. Вочевидь, у цьому випадку мова йде про місцевий суд за місцем провадження оперативно-розшукового заходу, при цьому погодження з прокурором не потребується.

Для сприяння оперативно-розшуковій діяльності ч. 4 ст. 39 Закону України “Про телекомунікації” визначається, що **оператори телекомунікацій зобов’язані за власні кошти встановлювати на своїх телекомунікаційних мережах технічні засоби і забезпечувати функціонування цих технічних засобів, а також у межах своїх повноважень сприяти недопущенню розголошення організаційних і тактичних прийомів їх проведення**. **Оператори телекомунікацій зобов’язані забезпечувати захист зазначених технічних засобів від несанкціонованого доступу**. При цьому, у Законі вказується на обов’язок лише операторів, а не **провайдерів** телекомунікацій. Крім того, як нами було щойно досліджено, для проведення таких оперативно-розшукових заходів, як зняття інформації з каналів зв’язку, застосування інших технічних засобів одержання інформації необхідне рішення суду, прийняте за поданням керівника відповідного оперативного підрозділу або його заступника. Тобто, Законом передбачено, що зняття інформації з каналів зв’язку або застосування інших технічних засобів одержання інформації (наприклад, фі-

ксування інформації про з’єднання абонента з мережею Інтернет) здійснюється не постійно, а лише у встановлених випадках та за наявності для того підстав.

Нечіткість та неповнота правового регулювання завжди породжує простір для неоднозначного тлумачення законодавчих норм. Відтак, на нашу думку, доцільно було б доопрацювати положення Закону України “Про телекомунікації”, унормувавши порядок надання інформації про з’єднання абонентів (у тому числі, у мережі Інтернет), та уточнити законодавчі норми про одержання інформації органами дізнання та досудового слідства при розслідуванні злочинів.

При доопрацюванні Закону доцільним є також включення до нього норм, що захищали б операторів, провайдерів телекомунікацій від відповідальності за надання телекомунікаційних послуг особам, що розповсюджували дитячу порнографію, якщо такі оператори, провайдери телекомунікаційних послуг не були ініціаторами передачі такої інформації, не обирали одержувача передачі та не обирали чи не змінювали інформацію, що передавалась. Це повною мірою відповідає положенням Директиви ЄС. Крім того, показовим тут є рішення Європейського суду з прав людини щодо “Справа Мушо проти Італії”.

Заявник оскаржував відмову прокурора у порушенні кримінальної справи по факту отримання електронною поштою порнографічних повідомлень. Ці повідомлення надсилалися заявникові анонімним відправником, особу якого не можна було встановити, оскільки він приховав свою електронну адресу. Заявник скаржився на відсутність правових засобів, що запобігали б отриманню образливих, на його думку, електронних повідомлень. За наслідками розгляду справи 13 листопада 2007 року Європейським судом винесено рішення про визнання скарги Мушо необґрунтованою. Суд відзначив, що провайдери діяли у відповідності з умовами договорів про надання послуг [15, с. 267-268].

На необхідності існування у країні закону, який би чітко і однозначно встановлював правила поведінки всіх суб’єктів у сфері надання телекомунікаційних послуг, неодноразово наголошувалося у рішеннях Європейського суду з прав людини у справах про порушення статей 8, 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Так, у справі “Копланд проти Об’єднаного Королівства” оскаржувалося здійснення на вимогу керівництва коледжу моніторингу використання службовцем цього коледжу телефону, електронної пошти та Інтернету. Суд, “залишивши відкритим питання про те, чи може моніторинг використання службовцем на робочому місці телефону, електронної пошти або Інтернету вважатися необхідним у демократичному суспільстві для досягнення законної цілі”, постановив, що здійснення подібного моніторингу є втручанням у приватне життя службовця коледжу, оскільки ні в загальному законодавстві країни, ні в локальних нормативних актах коледжу не було встановлено право роботодавця здійснювати такий моніторинг, а отже, було порушено вимоги статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [15, с. 244-245].

Використана література

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Закон України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 40. – Ст. 263.
2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР (зі змінами, внесеними Законом України від 08.12.2004 р. № 2222-IV) // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 12. – Ст. 155.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2 т. ; за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – Т. 1. – 832 с.
5. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://gska2.rada.gov.ua>

6. Про внесення змін до Закону України “Про телекомунікації” : законопроект № 3460, внесений на заміну раніше поданого народним депутатом України О. Шевчуком 11.03.2009 р.
7. Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії) : законопроект № 3271, поданий 05.05.2009 р. народними депутатами України. Унгуряном П.Я, Єфремовим О.С., Царьковим Є.І., Литвином Ю.О., Соколовим М.В., Бобильовим О.Ф., Шпенюком Д.Ю., Уколовим В.О.
8. Висновок Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України на проект Закону України “Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України (щодо протидії розповсюдженню дитячої порнографії)” (реєстр. № 3271 від 25.05.2009 р.). – Режим доступу : http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=33562&pf35401=144540
9. Главный модератор УАнета: Интервью председателя правления Интернет-ассоциации Украины Татьяны Поповой для АІN. Режим доступу : <http://ain.ua/wp/?p=4762>
10. Директива 2006/24/ЄС Європейського парламенту і Ради Європи від 15.03.2006 року “Про збереження даних, створених або оброблених при наданні загальнодоступних послуг електронних повідомлень або громадських мереж зв’язку, та внесення поправок в Директиву 2002/58/ЄС”. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:105:0054:0063: FR:PDF>
11. Кримінальний кодекс України : Офіційне видання. – К.: Форум, 2007. – 302 с.
- 12 Про міліцію : Закон України від 20.12.1990 р. № 565-ХІІ // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4. – Ст. 20.
13. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 р. № 2135-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22. – Ст. 303.
14. Кримінально-процесуальний кодекс України : Офіційне видання. – К.: Форум, 2009. – 318 с.
15. Путеводитель по прецедентной практике Европейского суда по правам человека за 2007 год / [науч. ред.-сост.Берестнев Ю.Ю.]. – М.: Новая юстиция, 2009. – 656 с.

Експертний висновок на статтю надано к.ю.н. Ж.Д. Удовенко, доцентом кафедри галузевих наук Національного університету “Києво-Могилянська академія”.

~~~~~ * * * ~~~~~